

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

THE METHODOLOGICAL APPROACH TO ORGANIZE THE INTERNAL AUDIT OF INSURANCE COMPANIES

В роботі вирішено важливе науково-практичне завдання, спрямоване на розроблення методичного підходу до внутрішнього аудиту страхових компаній. Визначено сутність та зміст внутрішнього аудиту страхових компаній. З'ясовано особливості процесу організації внутрішнього аудиту страхових компаній. Виокремлено ключові принципи проведення внутрішнього аудиту страхових компаній: спеціалізації, кооперації, пропорційності, паралельності, прямоїності, ритмічності. Наведено етапи аудиторського процесу страхових компаній: визначення стратегічних цілей та завдань аудиту; розробка індивідуальних аудиторських завдань; операційне управління аудитором; узагальнення інформації в процесі аудиту; формулювання висновків та рекомендацій щодо поліпшення страхової діяльності; контроль за виконанням наданих рекомендацій щодо поліпшення страхової діяльності. Досліджено програмне забезпечення внутрішнього аудиту страхової діяльності.

Ключові слова: страхова компанія, внутрішній аудит, організація, принципи, етапи, методичні прийоми, програмне забезпечення.

В работе решено важное научно-практическое задание по разработке методического подхода к внутреннему аудиту страховых компаний. Определены сущность и содержание внутреннего аудита страховых компаний. Выявлены особенности процесса организации внутреннего аудита страховых компаний. Выделены ключевые принципы проведения внутреннего аудита страховых компаний: специализации, кооперации, пропорциональности, параллельности, прямолинейности, ритмичности. Приведены этапы аудиторского процесса страховых компа-

ний: определение стратегических целей и задач аудита; разработка индивидуальных аудиторских заданий; операционное управление аудитором; обобщение информации в процессе аудита; формулировка выводов и рекомендаций по улучшению страховой деятельности; контроль за выполнением предоставленных рекомендаций по улучшению страховой деятельности. Исследовано программное обеспечение внутреннего аудита страховой деятельности.

Ключевые слова: страховая компания, внутренний аудит, организация, принципы, этапы, методические приемы, программное обеспечение.

The important scientific and practical task directed to development the methodical approach to organize the internal audit of insurance companies has been determined. The essence and content of the internal audit of insurance companies have been put forward. The features of organization the internal audit of insurance companies have been got. Key principles of internal audit of insurance companies: specialization, cooperation, proportionality, parallelism, promotionale, rhythm. Given tapes the audit process of insurance companies: the definition of strategic goals and objectives of the audit; development of individual audit engagements; operations management auditing; compilation of information in the audit process; formulation of conclusions and recommendations for the improvement of insurance activities; monitoring the implementation of the recommendations to improve insurance activities. The software of the internal audit of insurance companies has been determined.

Key words: insurance company, internal audit, organization, principles, stages, instructional techniques, software.

УДК 657.6:004:657.446

Кривенцова А.М.
аспірант кафедри фінансів
та банківської справи
Київський університет
ринкових відносин

Постановка проблеми. Сучасна практика розвитку страхової діяльності в Україні свідчить про те, що сьогодні низький попит на страхові послуги від населення обумовлений економічними та психологічними факторами, що пов'язані із можливими фінансовими ризиками діяльності страхових компаній. Зокрема, ключовими негативними чинниками впливу на розвиток страхового ринку є низький рівень довіри серед населення, недостатня розвиненість ринку фінансово-страхових послуг, недосконалість організації страхової діяльності, негативна економічна динаміка в країні. Внутрішньо-організаційними негативними чинниками є недостатній рівень інвестиційної капіталізації страхових компаній, відносно невисокий рівень рентабельності діяльності страхових компаній, невисока компетенція персоналу страхових компаній. Відповідно, забезпечення ефективного внутрішнього і зовнішнього аудиту діяльності страхових компаній виступає механізмом до стимулю-

вання збільшення споживчого попиту на страхові послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні та методологічні засади управління страховою діяльністю знайшли відображення в роботах як вітчизняних, так і закордонних науковців. Серед цих вчених слід назвати таких, як, зокрема, О.М. Віленчук [1], О.Д. Вовчак [2], С.М. Гвоздюкова [3], Л.В. Діденко [4], К.Ф. Ковальчук [5], О.Г. Кузьменко [7], М.В. Макарова [8], М.В. Пономаренко [13], Є.А. Смирнова [17], О.А. Сосновська [18], М.С. Федоренко [19], І.М. Цуркан [20], О.В. Чеберяко [21], О.О. Шевчук [22]. Аналіз наукових праць цих дослідників дав змогу встановити, що сьогодні у фінансово-економічній літературі не розкритими залишилися питання щодо сутності та змісту внутрішнього аудиту страхових компаній. Не приділено достатньо уваги визначенню організаційних засад та особливостей програмного забезпечення внутрішнього аудиту страхової діяльності.

Постановка завдання. Метою наукової статті є розробка методичного підходу до організації внутрішнього аудиту страхових компаній. Для досягнення мети в роботі поставлені та вирішені такі завдання: визначити сутність та зміст внутрішнього аудиту страхових компаній, з'ясувати особливості процесу організації внутрішнього аудиту страхових компаній, дослідити програмне забезпечення внутрішнього аудиту страхових компаній.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні визначення поняття внутрішнього аудиту зустрічаються у декількох нормативно-правових актах.

Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту 610 «Розгляд роботи внутрішнього аудиту» [9; 10] внутрішній аудит є оцінювальною діяльністю служби, яка створена суб'єктом господарювання. Функціями внутрішнього аудиту є перевірка, оцінювання та моніторинг систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Внутрішній аудит є підрозділом суб'єкта господарювання. Внутрішній аудит, незалежно від ступеня самостійності та об'єктивності, не може досягнути такого ступеня незалежності, як зовнішній аудит.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ, Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 27 вересня 2005 р. № 4660 [14; 11] внутрішній аудит є незалежною експертною діяльністю служби внутрішнього аудиту фінансової уста-

нови, що полягає у проведенні перевірок та оцінюванні таких елементів, як система внутрішнього контролю фінансової установи; фінансова та господарська інформація; економічність та продуктивність діяльності фінансової установи; дотримання законів, нормативних актів та інших зовнішніх вимог.

Згідно з Порядком проведення внутрішнього аудиту (контролю) у фінансових установах, що затверджено Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, від 5 червня 2014 р. № 1772 [14] служба внутрішнього аудиту (контролю) – це структурний підрозділ або окрема посадова особа, що проводить внутрішній аудит (контроль) фінансової установи.

Таким чином, організація внутрішнього аудиту страхових компаній має ґрунтуватися на таких принципах: спеціалізації, кооперації, пропорційності, паралельності, прямоочності та ритмічності (рис. 1).

Методичні прийоми внутрішнього аудиту страхових компаній є сукупністю способів визначення законності, доцільності та ефективності фінансових операцій для оцінки страхової діяльності як взагалі, так і за окремими напрямками. Вони різні, а їх застосування визначається професійним рівнем, практичним досвідом керівника (фахівця) з внутрішнього аудиту. Методичні прийоми внутрішнього аудиту доцільно розглядати щодо конкретного об'єкта та сфери обліково-аналітичної та контрольної-аудиторської діяльності.

Аналіз методичних прийомів внутрішнього аудиту страхових компаній дає змогу розподілити їх на такі групи: загальнонаукові, документальні та фактичні (рис. 2).

Практика аудиту показує, що процес аудиторської перевірки у страхових компаніях охоплює кілька етапів: а) планування процесу перевірки; б) здійснення тестування перевірки доказів, які підтверджують суми у фінансових звітах та розкриття інформації; в) оцінка принципів бухгалтерського обліку, що застосовуються під час підготовки фінансових звітів; г) аналіз попередніх істотних оцінок, здійснених управлінським персоналом під час підготовки фінансових звітів; г) оцінка загального подання фінансових звітів страховика, формування аудиторських висновків і рекомендацій. З урахуванням вище-

Рис. 1. Принципи організації внутрішнього аудиту страхових компаній

Джерело: розроблено автором статті на основі дослідження матеріалів [1; 4; 7; 13; 17; 21; 14]

викладеного та на основі дослідження робіт [7; 9; 10; 11; 13; 14; 15; 17; 19; 22] можна сформулювати основні етапи внутрішнього аудиту страхових компаній (рис. 3).

Сьогодні в аудиторській практичній діяльності розробили та використовують також і спеціальні інформаційні системи, які орієнтовані на внутрішню регламентацію аудиторської діяльності із застосуванням внутрішньо-фірмових стандартів [8]. Серед спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення, яке є завершеними програмними продуктами для продажу, можна виділити такі: програмний продукт «Асистент Аудитора» (розробником є фірма «Сервіс-аудит»), програмний продукт «Помощник аудитора» (фірма «Гольдберг-аудит»), програмний продукт «Abacus Professional», програмний комплекс «Експресс-Аудит: ПРОФ» та програмний продукт «IT Audit: Аудитор» (КСБ «Мастер-Софт») [16]. Наприклад, компанія «KPMG» використовує програму «Vector 6»; «Pricewater-house Coopers» застосовує систему «My Client»; «Deloitte & Touche» користується спеціальною інформаційною системою «Audit System/2» [8].

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведення авторського аналізу з'ясовано, що внутрішній аудит страхових компаній є незалежною експертною діяльністю, що визначається оцінюванням відповідності внутрішньої страхової діяльності законодавчим нормам та вимогам ринку, організації внутрішньої страхової діяльності, фінансово-господарської діяльності та ефективності роботи і організовується службою внутрішнього аудиту компанії. Обґрунтовано, що організація внутрішнього аудиту страхових компаній має базуватися на принципах спеціалізації, кооперації, пропорційності, паралельності, прямоочності та ритмічності. Визначено, що для внутрішнього аудиту страхової діяльності слід використовувати такі методичні прийоми: загальнонаукові, документальні та фактичні.

Необхідність стратегічного підходу до організації аудиторської діяльності визначається динамічними змінами страхового ринку. Перспективними на цьому етапі є дослідження сучасних форм та джерел інформаційного забезпечення аудиту страхової діяльності.

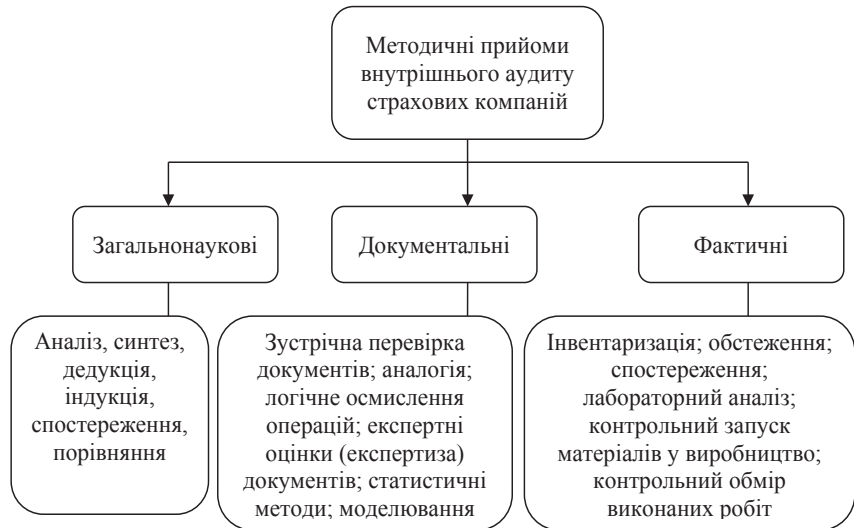

Рис. 2. Класифікація методичних прийомів внутрішнього аудиту страхових компаній

Джерело: розроблено автором статті на основі дослідження матеріалів [1; 4; 7; 13; 14; 17; 21]

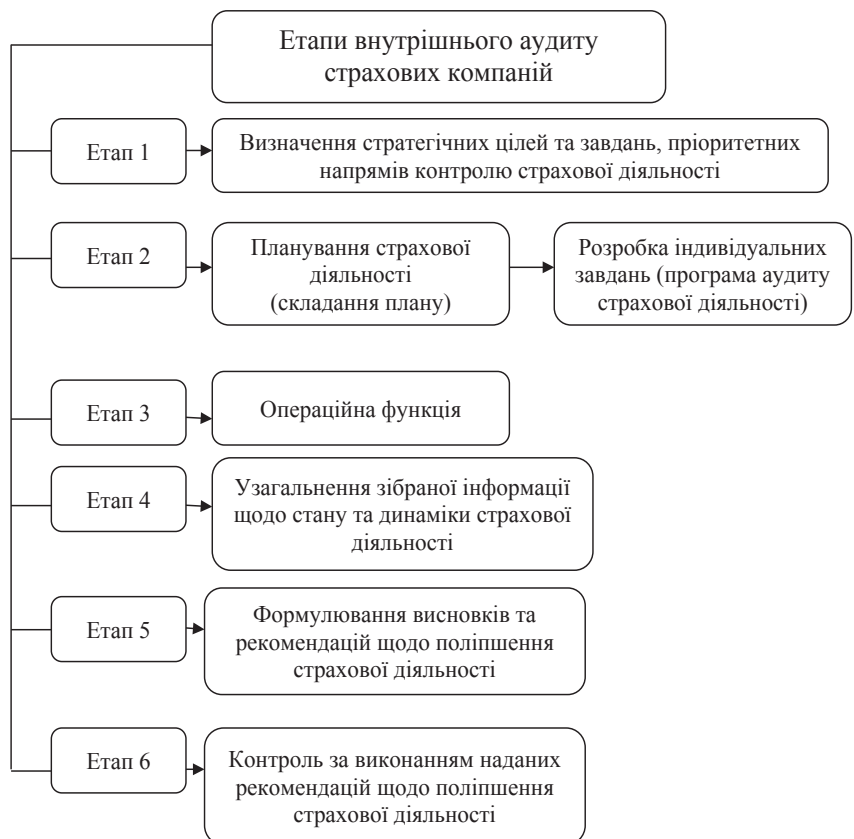

Рис. 3. Етапи внутрішнього аудиту страхових компаній

Джерело: розроблено автором статті на основі дослідження матеріалів [1; 4; 7; 13; 14; 17; 21]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Віленчук О.М. Реінжиніринг бізнес-процесів у страховій компанії / О.М. Віленчук // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2011. – № 2 (2). – С. 375–388. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2011_2\(2\)_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2011_2(2)_45).
2. Вовчак О.Д. Діяльність страхових компаній як фінансових посередників: світовий досвід та можливість для України / О.Д. Вовчак, Л.М. Надієвець // Облік і фінанси. – 2015. – № 3. – С. 70–74. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_ark_2015_3_12.
3. Гвоздюкова С.М. Складові інвестиційного ризику та інструменти мінімізації його впливу на діяльність страхової компанії / С.М. Гвоздюкова // Проблеми і перспективи банківської системи України. – 2013. – Вип. 37. – С. 221–228. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/prpbrsu_2013_37_26.
4. Інвестиційна діяльність страхових компаній в сучасних умовах / [Л.В. Діденко, К.І. Павленко, С.М. Устимук] // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – № 1. – С. 68–80. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znrnudps_2014_1_10.
5. Ковальчук К.Ф. Реляційна модель відношення довіри у страховій компанії / К.Ф. Ковальчук, В.А. Полушенко // Проблеми економіки. – 2013. – № 2. – С. 220–225. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon_2013_2_34.
6. Кравчук А.В. Методологические подходы определения рейтинга страховых компаний / А.В. Кравчук // Финансовые услуги. – 2012. – № 5. – С. 26–27. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/finu_2012_5_10.
7. Кузьменко О.Г. Інвестиційна діяльність страхових компаній / О.Г. Кузьменко // Фінансовий простір. – 2013. – № 3. – С. 159–163. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2013_3_23.
8. Макарова М.В. Запровадження інформаційних систем управління персоналом в діяльність страхової компанії / М.В. Макарова, Т.І. Ручка // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Економічна. – 2014. – № 4. – С. 155–163. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_ekon_2014_4_22.
9. Международный стандарт аудита 315 «Изучение плана работы внутреннего аудита». – 21.07.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iaa-ru.ru/review_of_%20International_standards.
10. Международный стандарт аудита 610 «Рассмотрение работы внутреннего аудита». – 21.07.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30208491#pos=1;-262.
11. Методичні рекомендації щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг ; Розпорядження від 27 вересня 2005 р. № 4660. – 21.07.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/fpart38/idx38368.htm>.
12. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік. – 20.07.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00565.pdf>.
13. Пономаренко М.В. Страхові послуги як результат трансформації продукту страхової компанії / М.В. Пономаренко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2015. – Вип. 48. – С. 93–97. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2015_48_18.
14. Порядок проведення внутрішнього аудиту (контролю) у фінансових установах / Нацкомфінпослуг ; Розпорядження, Порядок від 5 червня 2014 р. № 1772. – 21.07.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0885-14>.
15. Принципи корпоративного управління / Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку ; Рішення від 11 грудня 2003 р. № 571. – 21.07.2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36988>.
16. Прокопенко Ж.В. Особливості облікового відображення формування технічних резервів у страховій компанії / Ж.В. Прокопенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 3. – С. 34–42. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2013_3_6.
17. Смирнова Е.А. Планирование маркетинговой деятельности в страховой компании / Е.А. Смирнова // Маркетинг и менеджмент инноваций – 2012. – № 4. – С. 130–135. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JUJ_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=I&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%96100487.
18. Сосновская О.А. Прогнозирование уровня управления гибкостью ресурсного потенциала страховых компаний в Украине / О.А. Сосновская, Э.Ю. Терещенко // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2013. – Т. 18, Вип. 3 (3). – С. 100–103. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_ekon_2013_18_3\(3\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_ekon_2013_18_3(3)_27).
19. Федоренко М.С. Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні / М.С. Федоренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 9. – С. 21–23. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_9_7.
20. Цуркан І.М. Інвестиційна діяльність страхових компаній у розвинених країнах світу на ринку цінних паперів / І.М. Цуркан, І.Ю. Герасимова // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2013. – № 4. – С. 103–110. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2013_4_15.
21. Чеберяко О.В. Страхові компанії як професійні учасники ринку цінних паперів / О.В. Чеберяко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 2. – С. 255–266. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znrnudps_2012_2_29.
22. Шевчук О.О. Актуальні питання антикризового управління страховою діяльністю в Україні / О.О. Шевчук // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип. 1. – С. 173–181. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_1_24.